

בבא קמא ס"ב

המדליק גדיש והיו בו כלים
תנו רבנן, המדליק את הגדיש והיו בו כלים ונשרפו, רבי יהודה אומר משלם כל מה שהיה בתוכו. וחכמים אומרים, אינו משלם אלא דמי החיטים או השעורין, ורואין מקום כלים כאילו הוא מלא תבואה. במה דברים אמורים? במדליק בתוך שלו, והלכה ודלקה בתוך של חבירו. אבל מדליק בתוך של חבירו¹, משלם כל מה שהיה בתוכו². ומודה רבי יהודה לחכמים, שהמשאיל מקום לחבירו לערום שמה את הגדיש והטמין בגדיש כלים, אין משלם אלא דמי גדיש בלבד. ואם נטל ממנו רשות לערום גדיש של חטין והגדיש שעורין, שעורין והגדיש חטין, חטין וחיפן בשעורין, שעורין וחיפן בחטים, אינו משלם אלא דמי שעורין בלבד³.

הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו
של כסף הוא הזיקתו משלמת דינר זהב
שמרי עליו שהוא מכסף, אם הזיקתו משלמת דינר זהב. משום שיכול לומר לה, 'מדוע הזקת את המטבע בידיים'. ואם לא הזיקתו אלא פשעה בשמירתו, משלמת שווי מטבע של כסף. שיכולה לומר לו, קבלתי עלי שמירה של דינר כסף, ולא קבלתי עלי שמירת דינר זהב. אמר רב מרדכי לרב אשי, אתם שניתם דבר זה משמו של רבא. לנו הדברים הם פשוטים מדברי הברייתא, חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטין אינו משלם אלא דמי שעורין בלבד, מפני שיכול לומר לו קבלתי עלי רק שמירה של שעורים ולא של חטים. וכמו כן האשה יכולה לומר, לא קבלתי עלי שמירת דינר זהב.

אמר רב, שמעתי דבר לפי רבי יהודה ואיני יודע מה הוא. ואמר שמואל, האם אבא כלומר רב, לא ידע מה ששמע, שרבי יהודה המחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת גזול באשו. שכמו שחכמים תקנו באלו הנשבעין ונוטלים, שהגזול ישבע כמה גזלו ממנו ויטול מן הגזול, כך חכמים תקנו באש שהניזק ישבע כמה הטמין, ויטול מן המבעיר⁴.

הסתפק אמימר, האם עשו 'תקנת גזול' במי מסר⁵ ממון חבירו והזיקו ואין ידוע

1 מהרש"ל מוחק את מה שמוקף בסוגרים (דברי הכל). ויש שכתבו שלפי תוס' לעיל ד"ה לפלוג אין צריך למחוק.
2 רבא מתיר לשיטתו שמדובר בכלים שדרכם להטמין בגדיש. רש"י ותוס'. אבל בארנקי חכמים פוטרים. ואע"פ שדקדקנו לעיל שישלם כל מה שבתוכו לחכמים הוא מפני שנאמר ומודים חכמים אבל כאן נאמר במה דברים אמורים, וחכמים מפרשים ת דבריהם ואינם אומרים שהם מודים לרבי יהודה. תוס'.
3 במדליק בתוך שלו, אבל במדליק בתוך של חברו אם השאילו להגדיש שעורים והגדיש חטים כיון שראה שיש שם שעורים מדוע לא ישלם. וממה שבסמוך מדמה זאת לנותן דינר זהב לאשה ופשעה בו נראה שהוא במדליק בתוך שלו והלכה לתוך של חברו. תוס'.
4 היה אפשר לומר גם לחכמים שפוטרים בטמון שישבע כמה הטמין ויטול, בארנקי טמון בבירה או במוריגים בגדיש, שחייב בהם. והשמיעו את הדין לר' יהודה שעשו תקנת גזול גם בארנקי בגדיש. תוס'.
5 כגון שיש עדים שמסרו ואיבד ממנו ולא יודעים כמה. הרי"ף.

כמה, או לא. לפי מי שאמר שלא דנים דין 'גרמיי', אין ספק שלא דנים דין 'גרמיי' גם במסירות. אלא הספק הוא למי שאמר שדנים דין 'גרמיי'. האם עשו תקנת נגזל במסור ונשבע ונוטל או לא. ונשארה הגמרא בתיקון⁶.

הספק באדם שבטש והשליך כספת לנהר, והשליכו לנהר, ובא בעליו ואמר כך וכך היה בתוכו. ישב רב אשי ועיין מה הדין במקרה כזה? ואמר רבינא לרב אחא בנו של רבא, ויש אומרים רב אחא בנו של רבא לרב אשי, האם המקרה אינו דומה למשנתנו שאומרת, ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני אדם להניח בבתים? אמר לו, אם הוא טוען שהיו לו בתוכו מעות אין ספק שהוא נאמן כמה היה בו. והספק היה כשהוא טוען שבכספת היתה מרגלית, והספק הוא האם אנשים מניחים בכספת מרגליות או לא⁷, ונשארה הגמרא בתיקון.

ואמר רב ימר לרב אשי מה הדין אם הוא טוען שהיתה בבירה כוס של כסף? ואמר לו רואים אם הוא אדם אמיד שיש לו כלים של כסף, או שהוא אדם מהימן שאנשים מפקידים אצלו פקדונות ישבע ויטול. ואם לא אינו נאמן.

מה בין גזלן לחמסן שהחמסן נותן דמים בין גזלן לחמסן?⁸ אמר לו רב אשי, חמסן נותן דמים עבור מה שלוקח, וגזלן נוטל את החפץ ואינו נותן דמים לבעלים. אמר לו, אם החמסן נותן דמים, מדוע קוראים לו חמסן, והרי רב הונא אמר מי שכפוהו למכור ומכר המכירה היא מכירה? מתרצת הגמרא, שאם אחרי שהכריח אותו הוא אמר רוצה אני המכירה מכירה. ואם לא אמר, המכירה אינה מכירה. ומי שהכריחו למכור נקרא 'חמסן', אפילו שנתן לו דמים⁹.

משנה

גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב. מפני שהוא רוצה שהגץ ילך למרחק, ומכה בכח רב כל כך שאחרי שכחו יגמר ילך ברוח מצויה ויזיק¹⁰.

6 וכל תחקו דממונא לקולא. ובשם ר"ה גאון כתוב שישבע ויטול מחצה, ולר"י לא נראה לחייב כלל משום תיקון. ור"ת מפרש שהבעיה היא כשהמוסר מכחיש את הנמסר, אבל אם המוסר אינו יודע ישבע כמה הפסידו ויטול. ולר"י נראה שהספק הא אפ' אם המוסר אינו יודע, כמו בתקנת נגזל באשו. תוס'.

7 ואפילו אם יש עדים שהיתה בה מרגלית מפני שלא היה לו להעלות זאת בדעתו, והדבר מצוי הרבה פחות מאשר ארנקי בבירה. תוס'.

8 אין חילוק בין גזלן לחמסן בלשון הכתוב. והשאלה היתה על מה ששנינו הוסיפו עליהם הגולנים והחמסנים. מה ההבדל בין גזלן דרבנן, שפסול לעדות מדרבנן, לחמסן דרבנן. ומפרש שהגזלן אינו נותן דמים. ומדובר במציאת חש"ו שפסול רק מפני דרכי שלום.

9 ופסול רק מדרבנן אפילו שעבר על "לא תחמוד" מפני שלאנשים נדמה שהאיסור הוא רק בלא דמים. תוס'.

10 התוס' דף ס' ע"פ הגמרא בפ' לא יחפור. והרע"ב מפרש לפי הרמב"ם בהלכות חובל פ"ו שחייב משום אדם המזיק כמו שחייב אם זרק אבן או חץ.

גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל גמל חייב. הניח חנוני נרו מבחוץ החנוני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור. מפני שהוא עוסק במצוה.

נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה שמצוה להניח נר חנוכה בתוך עשרה טפחים. שאם אפשר להניחו למעלה מעשרה, מדוע לרבי יהודה בנר חנוכה פטור, יאמר לו היה לך להניחו למעלה מגובה גמל ורוכבו? דוחה הגמרא, שיתכן ואפשר להניחו אפילו למעלה מעשרה, וכיון שהוא עוסק במצוה לא הטריחוהו חכמים להניחו למעלה מגמל ורוכבו. ואמר רב כהנא, רב נתן בר מניומי דרש משמו של רבי תנחום, נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה¹¹ כסוכה וכמבוי¹².

הדרן עלך פרק 'הכונס' פרק שביעי 'מרובה'

משנה

מרובה מדת תשלומיו של גנב הנקנס בכפל, ממה שנוהגת במי שמתחייב בתשלומי ארבעה וחמשה. שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים, ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד, שנאמר: "כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׁה וַיִּטְבְּחוּ אוֹ מִכְרוּ חֲמִשָּׁה בְּקָר וְשָׁלֹם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה".
אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל, ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב, משלם תשלומי ארבעה וחמשה¹³.

גמרא

שואלת הגמרא, מדוע המשנה לא אומרת שיש הבהל נוסף, שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בגנב, בין בשומר שטען שגנב בא וגנבו והכתוב מחייב אותו כפל אם נשבע ונמצא שקרן, ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בגנב בלבד. ואומרת הגמרא שמכאן ראייה לרבי חייא בר אבא שאמר בשם רבי יוחנן, הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל, ואם טבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

וי"א שאין ראייה משום שנאמר מרובה ויש אומרים שהגמרא שאלה האם יש ראייה לרבי ותנא ושייר
חייא בר אבא שאמר בשם רבי יוחנן, הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל, טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

11 לא אמר את התיקון ימעט כמו במבוי שהוא מדרבנן, מפני שרצה לומר כסוכה שבה אמרו שהיא פסולה, או מפני שהיה צריך לומר יכבה וימעט ויחזור וידליק והיה מאריך בלשונו. תוס'.

12 מפני שאנשים לא רואים אותו ואין פרסומי ניסא.

13 מהכתוב "וגונב מבית האיש" ולא מבית הגנב. רש"י.

ודוחה הגמרא את הראיה, האם המשנה אומרת, אין בין¹⁴ מדת תשלומי כפל למדת תשלומי ארבעה וחמשה. ודוקא דברים אלו יש בין גנב לטוען טענת גנב. הרי המשנה אומרת מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה ותנא ושייר. התנא שנה את מקצת הדברים שבין גנב לטוען טענת גנב, ושייר דברים נוספים שבין גנב לבין טוען טענת גנב¹⁵.

אומרת הגמרא, לומדים שתשלומי כפל נוהגים בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים. כמו ששינונו בברייתא, הכתוב: "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע" הוא כלל, "עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׁה עַל שְׁלֵמָה" הוא פרט, "עַל כָּל אֲבָדָה" חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. ויצאו מכלל זה ארבעה דברים: 1. קרקעות שאינן מטלטלין¹⁶, 2. עבדים שהוקשו לקרקעות, 3. שטרות¹⁷ שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון¹⁸, 4. הקדש מפני שכתוב "רַעְהוּ"¹⁹.

ולא נמעט עופות שאין מטמאים במגע ומשא מפני דיבוי הפרטים שואלת הגמרא, לכאורה ניתן מלימוד זה למעט עופות, שהרי הפרט שכתוב במפורש הוא רק בדבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא? עונה הגמרא, שאין לומר כן שהרי כתוב והיא אינה מטמאת במגע ובמשא. שואלת הגמרא, והרי כל הבעלי חיים שהוזכרו הם רק אלו שנבלתם מטמא במגע ובמשא, ואם לומדים מהם לבעלי חיים אחרים הם יהיו רק כאלו הדומים להם ולא את כולם. ואין ללמוד מ"שְׁלֵמָה", שהרי כשכותבת התורה כמה פרטים, כל אחד בא ללמד על עצמו ולא על אחרים²⁰? עונה הגמרא, אם נאמר שצריך להיות דומה לפרט בכל צדדיו, ונמעט עופות שאינם מטמאים במגע ומשא, נכתוב רק פרט אחד מבעלי חיים, מדוע צריכים את כל הפרטים "שׁוֹר" "חֲמוֹר" "שֶׁה" "שְׁלֵמָה". וממה שכתובים פרטים רבים, נרבה שאר בעלי חיים, וגם עופות.

14 משמע שבכל מקום ששינונו אין בין אי פשר לומר תנא ושייר. והר"י מאורליינש הקשה ממגילה, אין בין נדרים לנדבות, והרי יש את מה שהנדבה באה מן המעשר. וי"ל ששם מדובר רק לגבי חיוב ההבאה. ועי"ל שהמשנה היא שנויה במסכת קנים לגבי עולת העוף שבה נדבה אינה באה מן המעשר. תוס'.

15 והלשון הראשונה סוברת שגם בלשון מרובה לא אומרים תנא ושייר. תוס'.

16 אפילו שקרקעות התמעטו משבועה צריך למעט אותם מכפל כשנשבע ע"י גלגול שבועה. ושייכת גנבה בקרקע ע"י הסגת גבול. תוס'.

17 אע"ג שהשורף שטר חייב רק מדרבנן למי שדן דין גרמי, צריך למעטם מכפל מפני שהיינו אומרים שכמו שאם השטר קיים חייב להתזירו אם מחזירו יחזיר גם כפל. תוס'.

18 אלא הם גורמים לגבות ממון. רש"י.

19 ר"י הקשה הרי בהקדש אין שבועה ומדוע צריך למעטו מכפל בטוען טענת גנב? ולמסקנה שכפל ושבועה נלמדים מאותו מקום ניהא. וקשה ממה שלומדים למעט הקדש מ"וגונב מבית האיש" ולא מבית הקדש וי"ל שגם הקדש נקרא איש והמיעוט הוא מפני שאינו בכלל רעהו. תוס' שייך למשנה.

20 כמו שהתנא דבי חזקיה אומר, הטל את שור בין המצא לתמצא ומכאן שדורשים כל אחד בפני עצמו. רש"י. התוס' מקשים הרי לקמן לגבי "ונתת הכסף" דורשים את כל הפרטים כאחד. וכן בקידושין לגבי הענקה. וי"ל שכאן כתוב "על" בכל אחד, או מפני שם נדרוש את כולם ביחד הכתוב ישתוק מכל הפרטים ויכתוב רק "שמלה". שהרי בע"ח אינם גרועים יותר משום שהם בע"ח. תוס'.

